

PROFESSIONEEL RECHT VAN DE ADVOCAAAT

OVERZICHT VAN REGELING EN RECHTSPRAAK (1957-1966)

door

Guido VAN DIEVOET

Gewoon Hoogleraar aan de Universiteit te Leuven

INHOUD

1. Bevoegdheid van het hof van beroep in tuchtzaken. — 2. De associatie van advocaten. — 3. De specialisatie van de advocaat. — 4. Het abonnement. — 5. De cliënteel van verzekeraars en verzekerden. — 6. Het beheer van gelden. — 7. Tarief voor ereloon. — 8. Compromis in verband met taxatie van het ereloon. — 9. Is de vordering voor ereloon bevoorrecht? — 10. Kan de winnende partij het bedrag van het ereloon van zijn advocaat op de verliezende partij verhalen? — 11. Overlegging aan de rechtbank van briefwisseling tussen advocaten. — 12. Onverenigbaarheid tussen het beroep van advocaat en de taak van beheerder van een handelsvennootschap. — 13. De titel van ere-advocaat. — 14. Het Gerechtelijk Wetboek en de balie.

Een overzicht van de rechtspraak in verband met de uitoefening van het beroep van advocaat in België gedurende de laatste tien jaar opmaken, is een aantrekkelijke, maar enigszins gewaagde onderneming.

Het onderwerp is aantrekkelijk wegens zijn originaliteit. De rechtspraak van de tuchtraden en van de hoven van beroep is minder bekend dan de rechtspraak in verband met verscheidene andere takken van het recht. De onderneming is enigszins gewaagd wegens de verscheidenheid van de aspecten en de relatieve ontoegankelijkheid van de bronnen.

Het belang van de kennis van de regeling van het beroep van advocaat in de verschillende Belgische gerechtelijke arrondissementen aan de vooravond van de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek zal wel niemand ontgaan.

Als bronnen voor dit overzicht komen niet alleen de recente wetten en koninklijke besluiten in aanmerking, maar ook de reglementen van de balies, de principiële beslissingen en de beslissingen in tuchtzaken van de raden van de Orde, evenals de arresten van de hoven van beroep.

Van enkele balies zijn de voornaamste beslissingen uit het verleden bekend. Aldus is de rechtspraak van de balie bij het hof van beroep te Brussel uit de periode van 1811 tot 1906 op een overzichtelijke wijze door J. des Cressonnières uitgegeven (*Décisions du Conseil de l'Ordre des Avocats*

près la Cour de Bruxelles. *Jurisprudence, organisation, traditions*, Brussel, 1906). In het voortreffelijke werk van P. Vermeylen over het beroep van advocaat zijn de onuitgegeven beslissingen van de Brusselse tuchtraad van einde 1906 tot begin 1939 op systematische wijze bewerkt (1). Voor de uitgave van zijn beslissingen van 1906 tot 1948 heeft de tuchtraad bij het hof van beroep te Luik zelf gezorgd (*La tradition de Liège. Synthèse des décisions du Conseil de l'Ordre des Avocats à la Cour d'appel de Liège*, Luik, 1948). Het Luikse voorbeeld is door de Brusselse tuchtraad gevolgd in 1950, 1952, 1957 en 1966 (2). De reglementen van enkele balies zijn in werken over het beroep van advocaat afgedrukt (3).

Bij de voorbereiding van dit overzicht heeft de redactie van het Tijdschrift voor Privaatrecht een bijzondere inspanning gedaan om de auteur behulpzaam te zijn bij het bijeenbrengen van gedrukte en ongedrukte documentatie. Aan alle Belgische balies werd gevraagd hun reglementen, principiële beslissingen en hun beslissingen in tuchtzaken mee te delen. Verscheidene balies hebben aan dit verzoek een gunstig gevolg gegeven (4).

(1) VERMEYLEN, P., *Règles et usages de l'ordre des avocats en Belgique*, Brussel, 1940. Verschenen onder het trefwoord *Usages corporatifs des avocats* in *Pandectes belges*, deel 127quinquies, 239-686 en deel 127sexies, 687-1010, Brussel, 1939. In dit werk zijn de beslissingen van de tuchtraden, die in juridische weekbladen en tijdschriften zijn verschenen, eveneens opgenomen. Het opvallende verschil tussen het aantal geciteerde Brusselse en andere beslissingen wordt door L. Hennebicq, stafhouder van de Brusselse Balie in het voorwoord (blz. 6) als volgt toegelicht : „L'importance accordée aux décisions de l'Ordre des Avocats près la Cour d'appel de Bruxelles va de soi : le Barreau de la capitale est celui qui, en Belgique, possède la jurisprudence professionnelle la plus riche”.

(2) Orde van Advocaten bij het Hof van Beroep te Brussel. *Principiële beslissingen* door de Tuchtraad getroffen gedurende de gerechtelijke jaren 1938-1939 tot en met 1947-1948 (Brussel, 1950); ... gedurende de gerechtelijke jaren 1948-1949 tot en met 1951-1952 (Brussel, 1952); ... gedurende de gerechtelijke jaren 1952-1953 tot en met 1955-1956 (Brussel, 1957). Losbladige uitgave van het huishoudelijk reglement en van de beslissingen van de Tuchtraad van het jaar 1956-1957 tot het jaar 1965-1966 (Brussel, 1966).

(3) Aldus het huishoudelijk reglement van de Tuchtraad te Brussel uit het jaar 1811, in : DUCHAINE, G. et PICARD, E., *Manuel pratique de la profession d'avocat en Belgique*, Parijs-Brussel, 1869, blz. 15-16; het huishoudelijk reglement van de Tuchtraad te Brussel van 7 juli 1936 en het Reglement van de stage te Brussel, in : VERMEYLEN, P., *Règles et usages*, blz. 19-24; het huishoudelijk reglement van de Tuchtraad te Luik van 5 november 1924, *ibid.*, blz. 24-27; het reglement van de stage te Luik van 4 mei 1937, *ibid.*, blz. 27-29; het Reglement van de Balie te Brussel betreffende het Bureau voor kosteloze raadplegingen van 12 januari 1887, in DOUXCHAMPS, C., *De la profession d'avocat et d'avoué*, Brussel-Parijs, blz. 125-126. Ook in de werken over de tuchtrechtspraak zijn reglementen verschenen : het huishoudelijk reglement van de Tuchtraad te Brussel van 5 februari 1900 in DES CRESSONNIÈRES, J., *Décisions*, blz. 242, n. 1; het reglement betreffende de *Conférence des avocats stagiaires* te Brussel van 18 april 1887, *ibid.*, blz. 167, n. 1; het reglement betreffende de inrichting van de stage te Brussel van 2 december 1895, *ibid.*, blz. 169, n. 1; het reglement van de stage te Brussel van 16 juli 1906, *ibid.*, blz. 405-408; het reglement van de Tuchtraad te Luik van 5 november 1924, in *La tradition de Liège*, blz. 23-34; het reglement van de stage te Luik van 4 oktober 1946, *ibid.*, blz. 60-70; een voorlopig reglement van de Tuchtraad te Luik van 4 juli 1944 betreffende de ambtshalve aanwijzing van een raadsman voor behoeftige verdachten, *ibid.*, blz. 71-73.

(4) Antwerpen (verscheidene beslissingen), Bergen (reglement), Brussel (reglementen, principiële beslissingen en een aantal beslissingen in tuchtzaken), Brugge (reglementen), Kortrijk (reglementen), Tongeren (reglement en principiële beslissingen), Gent (enkele omzendbrieven).

Tevens werd verzocht om mededeling van de arresten van de hoven van beroep in tuchtzaken. De heren Procureurs-generaal bij de hoven van beroep te Gent en te Luik verleenden hiertoe hun bereidwillige medewerking; de tuchtrechtspraak van het hof van beroep te Brussel kon niet worden bekomen.

Een aantal gegevens over de regeling van het beroep en de tuchtrechtspraak konden worden gevonden in weekbladen, tijdschriften en andere periodieke publicaties.

Een volledig bronnenonderzoek kon weliswaar niet plaatshebben, maar de bijeengebrachte documentatie is vermoedelijk toereikend om de regeling van het beroep in de betrokken periode op afdoende wijze te beschrijven. Door vergelijking met de oudere opvattingen in rechtspraak en rechtsleer kan de evolutie vrij duidelijk worden geschetst.

Deze bijdrage wordt besloten met enkele beschouwingen over de voornaamste wijzigingen die het Gerechtelijk Wetboek in de regeling van het beroep aanbrengt. De oprichting van een Nationale Orde van Advocaten, van tuchtraden van beroep, de wettelijke erkenning van het monopolie van het pleidooi voor de advocaten, de afschaffing van het ambt van pleitbezorger, de veralgemening van het mandaat *ad litem* van de advocaat, zijn enkele belangrijke innovaties op dit stuk.

I - BEVOEGDHEID VAN HET HOF VAN BEROEP IN TUCHTZAKEN. — In de hier besproken periode heeft de rechtspraak getracht, zoals voorheen, de bevoegdheid van het hof van beroep in tuchtzaken nader te omschrijven.

Op grond van art. 29 van het Decreet van 14 december 1810 kan de advocaat, die door de tuchtraad veroordeeld is tot censuur, berisping, schorsing of schrapping van het tableau, hoger beroep instellen bij het hof van beroep. De advocaat, tegen wie de tuchtmaatregel van waarschuwing is uitgesproken of die vrijgesproken is, kan zulks niet doen. Algemeen wordt aanvaard dat de procureur-generaal bij het hof van beroep — en hij alleen — hoger beroep kan instellen tegen elke beslissing van de tuchtraad, vrijspraak van de advocaat inbegrepen (1).

De Raad van State heeft zich op 15 juni 1956 onbevoegd verklaard om kennis te nemen van een verzoek tot nietigverklaring van een besluit van de tuchtraad van Brussel d.d. 23 juni 1953, waarbij beslist werd de namen van de advocaten, die een tuchtmaatregel hadden opgelopen, van het stembriefje weg te laten. De Raad van State verklaart dat de wetgever bij de oprichting van de Raad niet de bedoeling heeft gehad de toen bestaande bevoegdheidsregeling te wijzigen. Daar de wetgever sedert 1810 heeft

(1) Het recht van de procureur-generaal is gegrond op de art. 8 en 10 van het K.B. van 5 augustus 1836; — zie : Cass., 29 januari 1934, *Pas.*, 1934, I, 155; — DUCHAINE, G., et PICARD, E., *Manuel pratique de la profession d'avocat*, nr. 217-219, blz. 187-191; — DOUXCHAMPS, C., *De la profession d'avocat*, blz. 174; — R.P.D.B., *Tw. Avocat*, nr. 345; — VERMEYLEN, P., *Règles et usages de l'ordre des avocats*, nr. 1129-1133bis, blz. 188-189; — zie ook art. 477 Ger. W.

bepaald dat de voorzieningen tegen de beslissingen van de tuchtraad voor de rechterlijke macht zouden worden gebracht, acht de Raad van State zich onbevoegd ter zake (R.v.St., 3de kamer, 15 juni 1956, *Pas.*, 1957, IV, 99; — over dit arrest zie o.a. : Reumont, E., *Les conseils de l'ordre des avocats et la compétence du Conseil d'Etat*, J.T., 1957, 17-21).

Wanneer de naam van een advocaat, zonder dat hij hierom verzocht heeft, door de tuchtraad van het tableau is weggelaten, blijft hij tot de Orde behoren. Het ambtshalve weglaten van de naam kan niet worden gelijkgesteld met de schrapping van het tableau, die een tuchtmaatregel is. Wanneer de advocaat later — nadat een vonnis de vervallenverklaring van het recht om het beroep van advocaat uit te oefenen heeft opgeheven — de wederinschrijving van zijn naam op het tableau vraagt en de tuchtraad zulks weigert, is die beslissing als een tuchtmaatregel te beschouwen, waartegen hoger beroep bij het hof van beroep openstaat (Gent, 1ste Kamer, 21 mei 1954, J.T., 1958, 75; — Gent, 1ste kamer, 6 december 1957, onuitgegeven).

Wanneer het openbaar ministerie de schorsing of de schrapping gevorderd heeft en de tuchtraad, op verzoek van de betrokken advocaat, beslist heeft diens naam van het tableau weg te laten, kan de procureur-generaal hiertegen hoger beroep instellen. Het hof van beroep is van oordeel dat de beslissing van tuchtrechtelijke aard is en het hoger beroep dan ook ontvankelijk is (Gent, 1ste kamer, 12 december 1957, R.W., 1957-58, 2059).

Er kan geen hoger beroep worden ingesteld tegen beslissingen van de tuchtraad, die niet als tuchtrechtelijke beslissingen kunnen worden aangemerkt. Aldus besliste het hof van beroep te Luik op 7 november 1957 in een zaak waarin de procureur-generaal hoger beroep had ingesteld tegen een beslissing tot rehabilitatie van een gewezen advocaat, die aan de aanvraag tot wederinschrijving op het tableau voorafging (Luik, 1ste kamer, 7 november 1957, J.T., 1957, 731; dit arrest is in de *Pasicrisie*, 1958, II, 48 verkeerdelijk vermeld als zijnde van 8 november 1957). Hetzelfde hof besliste op 28 november 1957 dat geen hoger beroep openstaat tegen een beslissing van de tuchtraad waarbij de rangorde van de advocaten op het tableau wordt bepaald (Luik, 1ste kamer, 28 november 1957, onuitgegeven).

Het hof van beroep te Gent verklaarde op 12 april 1962 het hoger beroep niet ontvankelijk, ingesteld door een advocaat aan wie door de tuchtraad de tuchtstraf van *vermaning* was opgelegd. De advocaat beweerde dat deze tuchtmaatregel niet voorkomt in het Decreet van 14 december 1810. Het hof was van oordeel dat met het woord *vermaning* blijkbaar de Franse term *avertissement* werd bedoeld en dat in dit geval door de advocaat geen hoger beroep kon ingesteld worden (Decreet van 1810, art. 29). In de overwegingen van het arrest wordt gezegd dat de tuchtraad vrij was een andere term dan *waarschuwing* te gebruiken, bij gebrek aan een officiële Nederlandse vertaling.

Hierbij schijnt men uit het oog te verliezen dat een officiële vertaling van het Decreet van 14 december 1810 is bekendgemaakt bij het koninklijk besluit van 31 oktober 1931. Het tweede lid van art. 1 van het K.B. bepaalt

dat die vertaling alleen zal worden gebruikt voor het opmaken van alle openbare akten uitgaande van de wettelijk gestelde machten (Gent, 1ste kamer, 12 april 1962, *R.W.*, 1961-62, 1864 (samenvatting), tekst onuitgegeven).

In een arrest van het hof van cassatie van 15 maart 1965 wordt bevestigd dat de weigering van een tuchtraad om een doctor in de rechten op het tableau in te schrijven geen tuchtmaatregel is en dus ook niet vatbaar is voor hoger beroep (Cass., 2de kamer, 15 maart 1965, *Pas.*, 1965, I, 734; — Vgl. Cass., 15 januari 1920, *Pas.*, 1920, I, 24).

2 - DE ASSOCIATIE VAN ADVOCATEN. — Geleidelijk dringt de associatie van advocaten in het Belgische recht en de Belgische praktijk door. Vóór het einde van de Tweede Wereldoorlog werd algemeen aanvaard dat een associatie niet geoorloofd was als strijdig met de vrije keuze van de cliënten en met de onafhankelijkheid van de advocaat (Vermeyleylen, P., *Règles et usages*, nr. 1837-38). De tuchtraad van Brussel besliste op 1 april 1946 dat associaties van ten hoogste drie advocaten, sedert ten minste drie jaar op het tableau ingeschreven, in de vorm van een burgerlijke vennootschap mochten worden opgericht. Bij beslissing van 8 mei 1950 is hieraan toegevoegd dat de vennoten wel een gemeenschappelijk kantoor mogen hebben, maar geen gemeenschappelijke kas voor erelonen. De tuchtraad van Antwerpen heeft op 16 februari 1948 een principiële beslissing genomen, waarvan de inhoud in grote mate overeenkomt met de beslissing van de Brusselse tuchtraad van 1 april 1946.

De tuchtraad van Luik heeft reeds op 8 september 1947 verklaard dat een associatie van advocaten niet verboden is. Van de oprichting moet aan de Raad kennis worden gegeven (*La tradition de Liège*, Luik, 1948, blz. 115).

In de loop van de laatste jaren blijkt de idee van de advocatenassociatie veld te winnen. De tuchtraad van Antwerpen bevestigde haar beslissing van 16 februari 1948 op 22 mei 1956. De tuchtraad bij het hof van beroep te Brussel heeft in 1964 geen bezwaar meer tegen een associatie van advocaten bij het hof van beroep met een of meer advocaten bij het hof van cassatie en verklaart tevens dat advocaten die sedert minder dan drie jaar op het tableau zijn ingeschreven, van de raad toestemming kunnen verkrijgen om van een associatie deel uit te maken (Besluit van de tuchtraad van Brussel van 2 juni 1964). In het huishoudelijk reglement van 6 maart 1966 (art. 40-43) wordt de inhoud van de vroegere beslissingen grotendeels overgenomen. Het maximum aantal vennoten wordt evenwel op tien gesteld. Ten minste één vennoot moet sedert meer dan zeven jaar op het tableau zijn ingeschreven. Van een verbod om een gemeenschappelijke kas voor ereloon in te richten, is geen sprake meer. In een nieuw artikel 43bis wordt bepaald dat de tuchtraad aan de vennootschappen kan toestaan een benaming aan te nemen. De benaming mag de namen bevatten van een of meer vennoten en moet worden gevolgd door de vermelding *vennootschap van advocaten* of *vennootschap van advocaten bij het hof van beroep*. Indien de benaming

niet de naam van alle vennoten bevat, moet op het postpapier de naam van alle vennoten voorkomen. De tuchtraad kan de weglating vorderen van de naam van een vennoot uit de benaming, wanneer de vennoot de vennootschap verlaat, daarvan wordt uitgesloten of een benoeming tot minister aanvaardt.

De tuchtraad van Kortrijk heeft het Brussels voorbeeld nagevolgd in de artikelen 35 tot 38 van het huishoudelijk reglement (besluit van 19 juni 1958).

Enkele afwijkingen dienen te worden aangestipt :

Behoudens bijzonder verlov van de raad, moet ten minste een van de vennoten sinds tien jaar op het tableau ingeschreven zijn ; een vennootschap mag niet meer dan zes vennoten tellen (art. 35).

De tuchtraad van Bergen heeft een soortgelijke regeling van de associatie vastgesteld in het nieuwe huishoudelijk reglement van 5 april 1963 (art. 74-77). In het bijzonder wordt gewezen op de vrijheid van de vennoten om een cliënt of een zaak te weigeren en om de processen, waarmee zij belast zijn, te voeren zoals zij het goedvinden. In de statuten mag evenwel worden bepaald dat een vennoot een zaak niet op zich mag nemen, wanneer de meerderheid van de vennoten zich daartegen verzet (art. 75). Alleen ereloon voor uitgevoerde opdrachten mag onder de vennoten worden verdeeld (art. 76, 5°). Uit deze bepaling, die in de statuten moet worden opgenomen of waarnaar moet worden verwezen, blijkt duidelijk dat de balie van Bergen als normaal beschouwt dat de erelonen in een gemeenschappelijke kas worden gestort en nadien aan de vennoten worden uitgekeerd.

De tuchtraad van Tongeren heeft op 15 september 1959, 11 februari 1966 en 8 april 1967 zijn goedkeuring gehecht aan de oprichting van associaties van advocaten. Hierbij is geen bezwaar gemaakt tegen een gemeenschappelijke kas voor ereloon, noch tegen een akkoord betreffende de verdeling van de opbrengst van het kantoor onder de vennoten.

De tuchtraad van Brugge heeft in zijn reglement van 2 mei 1967 (art. 103-107) een regeling voor de associatie van advocaten uitgewerkt, die goed gelijkst op die van Bergen van 1963. De bepaling over de verdeling van het ereloon onder de vennoten komt er evenwel niet in voor.

Van de beslissing van 8 mei 1950 van de tuchtraad van Brussel, waarbij aan de vennoten verboden werd een gemeenschappelijke kas voor ereloon op te richten tot aan het huishoudelijk reglement van Bergen van 5 april 1963, waarbij een regeling voor de verdeling van ereloon wordt ingevoerd, is een hele weg afgelegd. Voor de associaties van advocaten schijnt in de praktijk een grote toekomst te zijn weggelegd, ten minste in de balies die bestaan uit een vrij groot aantal advocaten.

3 - DE SPECIALISATIE VAN DE ADVOCaat. — Wanneer men het probleem van de advocatenassociatie onderzoekt, denkt men spontaan aan de mogelijkheid voor de vennoten om zich te specialiseren en om hun keuze aan

het publiek bekend te maken. Traditioneel wordt aan de advocaten verboden op hun briefpapier te vermelden dat zij licentiaat zijn in het notariaat, in bestuurswetenschappen, in sociaal recht of dat zij geslaagd zijn in een examen voor landmeter, boekhouder enz... (Reglement van de balie te Brugge van 2 mei 1967, art. 113, *in fine*; beslissing van de tuchtraad van Antwerpen van 1 oktober 1956 : licentiaat in de criminologie, licentiaat in het notariaat, enz...). Een nieuwe opvatting is doorgedrongen in het reglement van de balie te Brugge (art. 113). De raad van de Orde kan aan bepaalde advocaten toestaan de titel te voeren van gespecialiseerde in fiscaal recht, in sociaal recht, in administratief recht of in andere takken van het recht. Als voorwaarde wordt gesteld dat de advocaat bewijst een grondige kennis van de bedoelde rechtstak te bezitten en zich schriftelijk ertoe verbindt geen andere zaken te behandelen. In die omstandigheden mag hij de titel van gespecialiseerde in een bepaalde rechtstak op zijn briefpapier en op zijn naambord vermelden. Of van deze mogelijkheid reeds gebruik is gemaakt, is ons niet bekend.

4 - HET ABONNEMENT. — Het is bekend dat het Departement van Financiën sedert meer dan een eeuw abonnementen verleent aan zijn advocaten. Zie o.m. : K.B. van 5 februari 1851, betreffende de advocaten van het Departement van Financiën, art. 4, 6 en 7, *Belgisch Staatsblad* van 21 februari 1851; *Pas.*, 1851, blz. 10-11. Deze handelwijze is nagevolgd door andere besturen (gemeenten, Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, enz...), evenals door particuliere ondernemingen (concessiehouders voor gas-, water- en elektriciteitsdistributie, brouwerijen, verzekeraars) en verenigingen (ziekenhuizen, beroepsverenigingen).

De rechtspraak heeft zich in de besproken periode met het probleem van het abonnement blijkbaar weinig ingelaten. De tuchtraad van Brussel heeft op 26 mei 1959 beslist dat een vast akkoord tussen de advocaat en de cliënt niet kan worden aanvaard. Vermoedelijk wordt hiermee niet een abonnement bedoeld (Tuchtraad Brussel, 26 mei 1959, beslissing nr. 1457, in *Beslissingen van 1956-1957 tot 1965-1966*, blz. 37). De tuchtraad van Antwerpen heeft in verband met het abonnement op 20 februari 1967 een principiële beslissing genomen. De raad heeft geen bezwaar tegen deze vorm van vaststelling van het ereloon voor raadplegingen en voor eenvoudige zaken als invorderingen van wisselbrieven en facturen. Tegen het abonnement voor alle betwiste zaken bestaat meer bezwaar. De waardigheid van de balie kan in het gedrang worden gebracht door het bepalen van een bedrag dat niet in verhouding staat tot de belangrijkheid en de aard van de te behandelen zaken. De raad vraagt dan ook aan de leden *bij het vaststellen of aanvaarden van dergelijke abonnementen behoedzaam tewerk (te) gaan en in geval van twijfel zich daarvan (te) onthouden*. De advocaat en de cliënt mogen te allen tijde een eind aan de overeenkomst maken, zonder enige opzeggingsvergoeding te moeten betalen (Tuchtraad Antwerpen, 20 februari 1967, onuitgegeven).

5 - DE CLIËNTEEL VAN VERZEKERAARS EN VERZEKERDEN. — Met het probleem van het abonnement is dat verbonden van het optreden van advocaten voor verzekeraars en hun cliënten. Sedert een aantal jaren rijzen hierover moeilijkheden in verscheidene Belgische balies. Aldus hebben enkele tuchtraden reeds vóór de Tweede Wereldoorlog aan de advocaten van hun balie verboden op te treden voor verzekeraars, die alleen het risico van de proceskosten, in geval van aanrijding of van enig ander ongeval, verzekerden (Tuchtraad Brussel, 1936-37, beslissing nr. 163; — Tuchtraad Dinant, 1 juni 1938, *J.T.*, 1938, 398, geciteerd door Vermeylen, P., *Règles et usages*, nr. 1836-1836ter, blz. 264-66; — in dezelfde zin: Tuchtraad Leuven, 25 oktober 1930; 12 oktober 1935; 3 oktober 1939 (in verband met een verzekeraar van het risico van de verdediging voor de rechtbank en van de gerechtskosten); 6 februari 1940; alle onuitgegeven). Traditioneel wordt aanvaard dat een advocaat door een verzekeraar van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid mag worden aangesteld om zijn belangen en die van zijn cliënten te verdedigen.

De tuchtraad van Brussel heeft op dit stuk een principiële beslissing genomen op 27 oktober 1953. Een advocaat mag door de verzekeraar van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid worden belast met de verdediging van de verzekerde. Een advocaat mag eveneens door de verzekeraar van de proceskosten (*contre-assurance spéciale* — bijzondere tegenverzekering) worden belast met de verdediging van de verzekerde, wanneer de bijzondere tegenverzekering tegelijkertijd als of in samenhang met een verzekering van de aansprakelijkheid is afgesloten. Een advocaat mag optreden voor een cliënt die een overeenkomst van bijzondere tegenverzekering heeft aangegaan, voor zover hij alleen van de cliënt richtlijnen voor het voeren van het proces ontvangt en door hem vergoed wordt. Integendeel is het een advocaat verboden van een verzekeraar van gerechtskosten een zaak (van een verzekerde) te aanvaarden of ereloon te ontvangen. Hieraan wordt toegevoegd dat het aan de advocaat niet verboden is, in opdracht van zijn cliënt, het dossier van de zaak aan de verzekeraar te vragen. De advocaat moet zijn staat van verschotten en ereloon bij de cliënt persoonlijk indienen en mag de betaling aanvaarden door de verzekeraar gedaan, ten verzoeken van de verzekerde. De tuchtraad van Brussel verbiedt dus niet aan de advocaten als raadsman op te treden voor de individuele cliënten van verzekeraars van proceskosten, maar wel als raadsman voor de zaken van de verzekerden aangesteld (en vergoed) te worden door de verzekeraar. In de rechtspraak van de Brusselse tuchtraad uit de besproken periode hebben wij geen toepassing kunnen vinden van de principiële beslissing van 27 oktober 1953, die door de staphouder aan de advocaten opnieuw is meegedeeld in een omzendbrief van 21 augustus 1963.

De tuchtraad van Brugge heeft in een beslissing van 9 oktober 1962 uitvoerig de moeilijkheden onderzocht, die rijzen voor de advocaat van een verzekeraar, in verband met de verdediging van de belangen van de

verzekerde. De raad is van oordeel dat een advocaat niet mag optreden voor de cliënt van een verzekeraar van proceskosten (*C.A.S. verzekering*). Evenmin mag een advocaat in een zelfde zaak pleiten voor de verzekeraar van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid en voor de verzekerde, wanneer beide partijen tegengestelde belangen hebben. De advocaat van de verzekeraar mag in deze omstandigheden alleen pleiten over de vraag van de aansprakelijkheid. De eigen advocaat van de verzekerde zal handelen over de vordering tot schadevergoeding (Tuchtraad Brugge, 9 oktober 1962, *R.W.*, 1962-63, 818; — zie ook, in verband met het pleiten voor cliënten van zaakwaarnemers en invorderingskantoren en voor leden van allerlei verenigingen, de beslissing van de balie van Kortrijk van 22 november 1962, *R.W.*, 1962-63, 972).

In de artikelen 119 tot 121 van het nieuwe reglement van de balie te Brugge d.d. 2 mei 1967 wordt het standpunt van de Brusselse tuchtraad in grote mate gevolgd. Een advocaat mag optreden voor een verzekeraar van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, die al dan niet met de verzekerde een bijkomende overeenkomst van bijzondere tegenverzekering heeft aangegaan. Hieraan wordt in art. 119 toegevoegd: „Het is hem echter enkel toegelaten de belangen van de verzekeringsmaatschappij waar te nemen op een wijze die de belangen van de verzekerde of zijn vrijheid van verdediging niet kan schaden”.

Vermoedelijk wordt hier bedoeld op het geval dat de advocaat terzelfdertijd optreedt voor de verzekeraar en de verzekerde. Men kan toch niet onderstellen dat de tuchtraad van Brugge aan de advocaten verbiedt op te treden voor een verzekeraar die belangen heeft die strijdig zijn met die van de verzekerde, voor wie een ander advocaat pleit.

Aan de Brugse advocaten wordt verder verboden zaken te behandelen van cliënten (verzekerden) die aanbevolen worden door verzekeraars van proceskosten. Alleen wanneer die cliënten (verzekerden) zich spontaan aanbieden, zelf het dossier bezorgen en het ereloon betalen, mag hij voor hen optreden. De advocaat die verneemt dat hij aanbevolen wordt door een verzekeraar van proceskosten, moet de stafhouder hiervan op de hoogte brengen. De stafhouder zal er ten slotte voor waken dat alle verzekeraars de vrije keuze eerbiedigen van een raadsman door hun verzekerden. Hoe dit alles in de dagelijkse praktijk zal worden verwezenlijkt, is op het eerste gezicht niet erg duidelijk.

De tuchtraad van Antwerpen heeft op 9 april 1956 een minder strenge, minder omslachtige en meer praktische principiële beslissing genomen in hetzelfde verband. Een advocaat mag door een verzekeraar belast worden met de verdediging van een verzekerde, wanneer de bijzondere tegenverzekering deel uitmaakt van een verzekeringsovereenkomst betreffende de burgerrechtelijke aansprakelijkheid. Een advocaat mag eveneens, op aanbeveling of aanstelling van een verzekeraar van proceskosten, voor de verzekerde optreden, voor zover de vrije keuze van een raadsman door de verzekeraar aan de verzekerde gewaarborgd wordt. In het laatste geval, dient de advocaat, vóór de aanvaarding van de opdracht, de verzekerde er

schriftelijk aan te herinneren dat hij vrij zijn raadsman mag kiezen (R. W., 1955-56, 2033-34; — in hetzelfde nummer zijn verschillende andere principiële beslissingen van de Tuchtraad van Antwerpen afgedrukt : 2030-2037).

6 - HET BEHEER VAN GELDEN. — Sedert de Tweede Wereldoorlog is de omvang van de geldsommen die de advocaat ontvangt voor rekening van cliënten en derden in belangrijke mate toegenomen. Wanneer hij niet een zekere boekhouding voert en geen individuele rekeningen voor cliënten bijhoudt, zal hij niet dadelijk rekening en verantwoording kunnen doen en loopt hij het risico van nalatigheid en zelfs van oneerlijkheid te worden beschuldigd.

Door niet op het eerste verzoek het bestaan en het gebruik van gelden die door zijn cliënt in zijn handen zijn geconsigneerd te rechtvaardigen, en door na te laten gedurende verscheidene maanden gevolg te geven aan de uitdrukkelijke bevelen van de stafhouder, door hem lange tijd de waarheid te verbergen en door over een gedeelte van het geld voor eigen gebruik te beschikken, komt een advocaat zwaar te kort aan de meest elementaire kiesheid in de uitoefening van zijn beroep (Tuchtraad van Brussel, beslissing nr. 1391 van 3 december 1957).

Uit verscheidene arresten van de hoven van beroep blijken de financiële moeilijkheden waarin enkele advocaten zich in de besproken periode bevonden :

- een advocaat wordt geschorst voor een jaar omdat hij geld van cliënten heeft achtergehouden en cheques heeft uitgegeven waarvoor geen fonds was bezorgd (Gent, 1ste kamer, 27 oktober 1956, onuitgegeven).
- een advocaat wordt om dezelfde redenen geschrapt (Gent, 1ste kamer, 20 februari 1958, onuitgegeven).
- een advocaat wordt geschorst voor een maand, omdat hij zijn schuldeisers met vertraging en op afbetaling heeft voldaan (Gent, 1ste kamer, 1 juni 1962, onuitgegeven).
- een advocaat wordt geschrapt omdat hij geld heeft geleend van een cliënt en zich geld heeft toegeëigend ter gelegenheid van een vergissing in de bank begaan en het geld na herhaalde aanmaningen niet heeft terugbetaald (Gent, 1ste kamer, 24 maart 1966, onuitgegeven).
- een advocaat wordt geschorst voor twee maanden, omdat hij geld van cliënten heeft achtergehouden (Luik, 1ste kamer, 27 september 1966, onuitgegeven).

De tuchtraad van Gent heeft op 8 mei 1958 een omzendbrief aan de advocaten gezonden, waarin enkele richtlijnen worden verstrekt in verband met het beheer van gelden. De advocaat is gehouden de gelden, die hij voor rekening van een cliënt ontvangt, zelfs wanneer het betalingen op afkorting betreft, onmiddellijk ter beschikking van de cliënt te stellen. De advocaat

mag aan de cliënt voorstellen zijn kosten en zijn ereloon van het bedrag af te houden. Wanneer de cliënt hiermee instemt, dient de advocaat onmiddellijk het saldo over te maken.

De advocaat die in het bezit wordt gesteld van gelden die voor een derde bestemd zijn, moet deze onmiddellijk na ontvangst overmaken, tenzij de derde eerst een kwijting moet bezorgen.

De tuchtraad van Gent besliste verder op 3 mei 1958 dat de advocaten, aan wie bedragen van meer dan 20.000 fr. worden toevertrouwd, deze binnen de maand na ontvangst moeten storten op een bijzondere bank- of postrekening.

7 - TARIEF VOOR ERELOON. — In art. 43 van het Decreet van 14 december 1810 wordt gezegd dat de advocaten zelf hun honorarium bepalen, wanneer er geen reglement bestaat en voor de zaken die in de bestaande reglementen niet zouden voorzien zijn. Het woord reglement betekent in dit verband hetzelfde als tarief. Voor zover ons bekend, bestaan in de Belgische balies geen eigenlijke tarieven voor het ereloon van de advocaten, met opgave van vaste bedragen, procenten of maxima en minima. Op enkele plaatsen hebben de tuchtraden minima erelonen bepaald voor het optreden van de advocaten. Naar men ons heeft verzekerd is zulks o.a. gebeurd te Brugge, te Gent, te Kortrijk en te Verviers.

De tuchtraad van Tongeren heeft op 19 mei 1959 het probleem onderzocht en is tot het besluit gekomen dat het niet wenselijk is minimumtarieven op te stellen en bekend te maken, daar sommigen hiervan misbruik zouden kunnen maken en drukking uitoefenen op de advocaten om niet meer dan het minimum te vragen.

De tuchtraad van Gent is integendeel de mening toegedaan dat het voor de waardigheid van het beroep en om een bepaalde drukking op de advocaten te bestrijden, noodzakelijk is minima voor de erelonen te bepalen. Zulks is gebeurd in de vergadering van de raad op 16 september 1963. De advocaten mogen om niet werken voor behoeftigen, maar het is in strijd met de waardigheid te lage erelonen te vragen. De raad waarschuwt de advocaten dat tuchtmaatregelen zullen worden uitgesproken tegen degenen die het tarief niet zullen in acht nemen. Op 23 juni 1967 zijn door de raad nieuwe minima bepaald, aangepast aan de gewijzigde economische omstandigheden. Het reglement van 16 september 1963 bepaalde o.m. het minimum ereloon voor een mondelinge raadpleging op 150 fr., voor een schriftelijke raadpleging op 300 fr. Deze bedragen zijn door het reglement van 23 juni 1967 met een derde verhoogd en resp. gebracht op 200 fr. en 400 fr.

Tegen te lage erelonen heeft de tuchtraad van Antwerpen gewaarschuwd op 3 maart 1958. De raad keurt de handelwijze af van advocaten die een zeer gering honorarium aan een vermogend cliënt vragen, wegens het ongunstige resultaat van de zaak of om enige andere reden. Anderzijds juicht de raad het toe dat advocaten voor minder goeude cliënten zonder vergoeding of voor een uiterst gering honorarium optreden.

8 - COMPROMIS IN VERBAND MET DE TAXATIE VAN HET ERELOON. — Traditioneel wordt aanvaard dat de cliënt die taxatie van het ereloon van zijn advocaat vordert, door de uitspraak van de tuchtraad niet gebonden is en deze taxatie voor de rechtbank mag bestrijden. Om de uitspraak voor de cliënt bindend te maken, is sedert geruime tijd gedacht aan de mogelijkheid om hem vooraf een scheidsrechterlijk compromis te laten ondertekenen. Aldus bepaalt art. 56 van het reglement van de balie te Luik van 5 november 1924 dat de tuchtraad hem een scheidsrechterlijke procedure zonder hoger beroep voorstelt. In het reglement van 7 juli 1936 (art. 42) gaat de tuchtraad van Brussel een stap verder. De tuchtraad aanvaardt alleen de taxatie te verrichten, wanneer de cliënt vooraf een scheidsrechterlijk compromis heeft ondertekend.

In de besproken periode schijnt deze opvatting veld te winnen. De tuchtraad van Brussel heeft zijn houding bevestigd in de artikelen 49 tot 52 van het huishoudelijk reglement van 6 maart 1966. De tuchtraad van Tongeren heeft in zijn reglement van 11 oktober 1957 (art. 45-47) een tekst opgenomen die goed gelijk op de nieuwe redactie van het Brusselse reglement. De tuchtraad van Tongeren treedt eventueel als scheidsrechterlijk college op. De tuchtraad van Bergen heeft in zijn huishoudelijk reglement van 5 april 1963 (art. 73) de scheidsrechterlijke bevoegdheid in dezen toegekend aan de stafhouder. Wanneer de cliënt de zaak niet aan de arbitrage van de stafhouder wil toevertrouwen, doet de raad overeenkomstig artikel 43 van het Decreet van 14 december 1810 uitspraak. Naar luid van art. 71 van het nieuw reglement van de Balie te Brugge van 2 mei 1967, gaat de raad van de Orde niet tot de taxatie over, dan nadat de cliënt, zonder enig voorbehoud, het voorgeschreven compromis heeft ondertekend, waarbij bepaald wordt dat hij de uitspraak van de raad als in laatste aanleg gewezen zal aanvaarden.

Een andere opvatting is vervat in het huishoudelijk reglement van de balie van Kortrijk (art. 28-29), goedgekeurd op 3 juli 1931 : „In geval van betwisting takseert de Stafhouder de staat van onkosten en ereloon tot een bedrag van 25.000 fr.—ereloon. Boven dit bedrag takseert de raad op verslag van de stafhouder of van een ander lid van de raad door hem aangeduid. Bij belangrijke betwisting zal de raad van de Orde, op aanvraag van de advocaat, het ereloon vaststellen, na kennis genomen te hebben van het dossier en na de advocaat gehoord te hebben. Indien de inlichtingen onvoldoende blijken zal de raad de cliënt tegensprekelijk met de advocaat mogen horen”. Hoe deze bepalingen met de tekst van art. 43 van het Decreet in overeenstemming kunnen worden gebracht is niet duidelijk.

Te Gent heeft de tuchtraad scheidsrechterlijke commissies opgericht voor de taxatie van het ereloon. Aan de cliënt die om taxatie verzoekt, wordt een compromis ter ondertekening voorgelegd, waarbij de commissie van de raad wordt benoemd als scheidsrechter en ontslagen wordt van de nakoming van de vormen en termijnen, door het wetboek van burgerlijke rechtsvordering voorgeschreven. De beslissing van de scheidsrechterlijke commissie is niet vatbaar voor verzet of hoger beroep.

9 - IS DE VORDERING VOOR ERELOON BEVOORRECHT? — Over het bestaan van een voorrecht voor de schuldvordering van de advocaat inzake ereloon, is heel wat te doen geweest in de besproken periode (zie ook : de Ryke, R., en Heurterre, P., *Voorrechten en hypotheken, Overzicht van rechtspraak* (1961-65), *T.P.R.*, 1967, 118 e.v.).

Traditioneel wordt in dit verband alleen verwezen naar de wet van 5-15 september 1807 betreffende de invordering van de gerechtskosten in strafzaken, ten voordele van de schatkist. Artikel 2 van deze wet bepaalt dat het voorrecht van de schatkist op de roerende goederen van de veroordeelde eerst kan worden uitgeoefend na de algemene en de bijzondere voorrechten op de roerende goederen (art. 2101-2102, B.W.) en na de schuldvorderingen voor de verdediging van de veroordeelde. Artikel 5 bepaalt dat het voorrecht van de schatkist op de onroerende goederen eerst kan worden uitgeoefend na de andere voorrechten op dezelfde goederen (art. 2103, B.W.), na de hypotheken en na de schuldvorderingen voor de verdediging van de veroordeelde. Hieruit wordt afgeleid dat de advocaat in de gegeven omstandigheden een voorrecht heeft in de zin van art. 2095 B.W. (o.a. Cass., 16 juli 1885, *Pas.*, 1885, I, 233; — Rb. Brussel, 2 mei 1894, *Pas.*, 1894, III, 229; — Vred. Verviers, 2 maart 1900, *Pas.*, 1901, III, 269; — zie ook Boels, J. J., *Le privilège des honoraires de l'avocat*, *J.T.*, 1960, 53-59).

In een arrest van 5 november 1965 verdedigt het hof van beroep te Luik de stelling dat het ereloon van de advocaat in verband met de verdediging van de gefailleerde in strafzaken vóór de verklaring van het faillissement bevoorrecht is, op grond van de wet van 5-15 september 1807. De advocaat, die de gefailleerde na de verklaring van het faillissement in strafzaken heeft bijgestaan, zou, wat zijn ereloon betreft, niet als een schuldeiser van de boedel, maar als een persoonlijke schuldeiser van de gefailleerde zijn te beschouwen (Luik, 5 november 1965, *J.T.*, 1966, 304; *Jur. Liège*, 1965-66, 99, met noot M.H.). De rechtbank van koophandel te Luik wijkt van dit standpunt, in een vonnis van 6 mei 1966, enigszins af en aanvaardt dat de schuldvordering voor ereloon van de advocaat, die de gefailleerde voor de strafrechter heeft verdedigd, bevoorrecht is zowel voor zijn optreden vóór als voor zijn optreden na de verklaring van faillissement, voor zover de gefailleerde daartoe opdracht heeft gegeven op een ogenblik dat hij zich wettig kon verbinden (Hrb. Luik, 6 mei 1966, *Jur. Liège*, 1965-66, 277).

Bij artikel 15 van de wet van 20 maart 1954 betreffende het sekwestering is bepaald dat de erelonen, kosten en verschotten in verband met de verdediging van degenen die beschuldigd worden van een misdrijf, omschreven in boek II, titel I, hoofdstuk II van het Strafwetboek, bij voorrang betaald worden, boven alle schuldvorderingen aan de Staat verschuldigd. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de veroordeelde en de vrijgesproken verdachte.

In zijn arrest van 31 mei 1956 heeft het hof van cassatie verklaard dat de wetgever hierdoor aan deze erelonen, kosten en verschotten noodzakelijk het karakter heeft toegekend van schuldvorderingen die moeten worden

betaald vóór alle niet-bevoorrechte schuldvorderingen (Cass., 31 mei 1956, *R. W.*, 1956-57, 1745). De rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk bevestigt in haar vonnis van 28 maart 1957 dat deze schuldvorderingen *bij voorrecht* moeten worden betaald boven alle schuldvorderingen ten voordele van de Staat (Rb. Kortrijk, 28 maart 1957, *T. not.*, 1958, 50).

Algemeen werd aanvaard dat voor het ereloon van de advocaat in burgerlijke zaken geen voorrecht bestaat (Brussel, 27 januari 1903, *B.J.*, 1903, 233; — R.P.D.B., Tw. *Hypothèques et privilèges immobiliers*, nr. 884; Tw. *Privilèges mobiliers*, nr. 11; — *anders* : Luik, 13 december 1955, *Pas.*, 1956, II, 71; *Jur. Liège*, 1955-56, 209). Deze stelling wordt bijgetreden door de rechtbank van koophandel te Kortrijk in haar vonnis van 7 januari 1956. Het ereloon en de kosten van de advocaat maken geen deel uit van de gerechtskosten en zijn dan ook niet bevoorrecht op grond van de artikelen 17 en 19, 1° van de wet van 16 december 1851 op de voorrechten en hypotheeken. Deze schuldvorderingen worden evenmin beschermd door art. 20, 4° van de hypotheekwet, dat een voorrecht verleent voor de kosten tot behoud van de zaak gemaakt. Hierbij wordt aangevoerd dat het ereloon van de advocaat en de door hem gemaakte kosten niet uitsluitend strekken tot behoud van de zaak (Hrb. Kortrijk, 7 januari 1956, *R. W.*, 1956-57, 1768).

De rechtbank van koophandel te Gent besliste op 18 juni 1959 dat het ereloon van een advocaat voor de behandeling van burgerlijke en handelszaken van een handelaar, die failliet verklaard wordt, niet bevoorrecht is. De rechtbank voegde er aan toe dat alleen die kosten bevoorrecht zijn, die nuttig zijn voor het behoud van de boedel (Hrb. Gent, 18 juni 1959, *R. W.*, 1959-60, 798).

Het hof van beroep te Luik bevestigt de traditionele rechtspraak in een arrest van 5 november 1965 : de advocaat van de gefailleerde heeft geen voorrecht voor ereloon en kosten, wat de burgerlijke zaken en handelszaken betreft, die hij vóór het faillissement heeft behandeld. Het hof neemt aan dat een overeenkomst tussen advocaat en cliënt schuldvergelijking kan tot stand brengen tussen de bedragen die de advocaat voor de cliënt heeft geïnd en zijn vordering voor ereloon en kosten. Zulks is mogelijk vóór het faillissement en zelfs tijdens de verdachte periode (Luik, 5 november 1965, *Jur. Liège*, 1965-66, 99, met noot M.H.; *J. T.*, 1966, 304).

Een ander standpunt wordt ingenomen door verscheidene rechtbanken. De rechtbank van koophandel te Namen verklaart in een vonnis van 6 februari 1958 dat de schuldvorderingen van een advocaat bevoorrecht zijn, voor zover zijn optreden werkelijk heeft bijgedragen tot het behoud van de zaak.

Zulks zou het geval zijn voor het ereloon van een advocaat die de intrekking van een verlof tot derdenbeslag heeft bekomen, waardoor goederen voor de gezamenlijke schuldeisers zijn behouden gebleven bij het faillissement van de schuldenaar (Hrb. Namen, 6 februari 1958, *J. T.*, 1958, 484; *Jur. Liège*, 1957-58, 206, met noot M.H.). De rechtbank van koophandel te Gent was op 1 oktober 1959 van oordeel dat de raadsman

van de gefailleerde zich voor de betaling van zijn ereloon op een voorrecht mag beroepen, wanneer goederen (schuldvorderingen inbegrepen), ten gevolge van zijn optreden, voor de failliete boedel behouden zijn gebleven. Het voorrecht kan alleen op die goederen worden uitgeoefend. Het gaat boven het voorrecht van de pandhoudende schuldeiser (Hrb. Gent, 1 oktober 1959, R.W., 1959-60, 1766). In dezelfde zin luidde reeds een arrest van het hof van beroep te Luik van 13 december 1955 (*Pas.*, 1956, II, 71; *Jur. Liège*, 1955-56, 209) waarbij aan de advocaat van een gefailleerde een voorrecht voor ereloon wordt toegekend op het bedrag van een belastingvermindering die hij vóór het faillissement voor zijn cliënt had bekomen. Het hof interpreteert hierbij de woorden *créance*, *chose* en *frais* van art. 20, 4° van de Hypotheekwet).

De rechtbank van koophandel te Antwerpen kent een ruimer voorrecht toe aan de advocaat van de gefailleerde. In een vonnis van 2 december 1959 verklaart de rechtbank dat het ereloon van de advocaat voor zijn optreden ten behoeve van de gefailleerde vóór het faillissement bevoorrecht is, omdat daardoor het vermogen van de gefailleerde in stand gehouden is. Zulk een optreden is voordelig voor de boedel. Een handelaar die in moeilijkheden verkeert heeft het recht zich door een advocaat te laten bijstaan en deze mag op de betaling van zijn ereloon en kosten rekenen op grond van art. 20, 4° van de hypotheekwet (kosten tot behoud van de zaak gemaakt) (Hrb. Antwerpen, 8ste kamer, 2 december 1959, R.W., 1959-60, 1133; *J.T.*, 1961, 335, met noot F. Van der Mensbrugge). In een meer beperkte zin besliste de rechtbank van koophandel te Verviers op 16 september 1965 dat de raadsman van een gefailleerde op het voorrecht van art. 20, 4° een beroep mag doen voor de betaling van zijn ereloon en kosten, wanneer hij een vonnis tot veroordeling van een schuldenaar van zijn cliënt vóór diens faillissement heeft bekomen en het op het ogenblik van het faillissement nog niet heeft tenuitvoergelegd (Hrb. Verviers, 16 september 1965, *J.T.*, 1966, 245; *Jur. Liège*, 1965-66, 126).

De rechtbank van eerste aanleg te Brussel heeft op 5 februari 1959 een belangwekkend vonnis uitgesproken in verband met een evenredige verdeling, waarbij een advocaat zich voor zijn ereloon beriep op het voorrecht van art. 20, 4° van de hypotheekwet. De rechtbank is de mening toegedaan dat het ereloon van een advocaat op deze grond bevoorrecht is, voor zover zijn optreden inderdaad de goederen van zijn cliënt, met inbegrip van diens rechten en schuldvorderingen, voor verlies heeft behouden. Zulks is niet het geval, wanneer de advocaat het proces verliest of wanneer het behoud van het recht van de cliënt uitsluitend te danken is aan een middel door de rechter ambtshalve ingeroepen (Rb. Brussel, 5 februari 1959, *J.T.*, 1960, 69; *Rev. prat. not.*, 1960, 152; 1961, 286, met noot F.L.; *Pas.*, 1960, III, 49).

10 — KAN DE WINNENDE PARTIJ HET BEDRAG VAN HET ERELOON VAN ZIJN ADVOCAAAT OP DE VERLIEZENDE PARTIJ VERHALEN? — De vraag of het ereloon en de kosten van de advocaat van de winnende partij op de verliezende partij

kunnen worden verhaald, wordt bijna eensgezind door rechtspraak en rechtsleer ontkennend beantwoord.

Een vaste rechtspraak is van oordeel dat het ereloon en de kosten van de advocaat niet onder de gerechtskosten kunnen worden begrepen. Zulks is tijdens het jaar 1956 tweemaal bevestigd door het hof van cassatie (Cass., 11 april 1956, *Pas.*, 1956, I, 841; *R.W.*, 1956-57, 1355; *R.G.A.R.*, 1956, nr. 5772, met noot; — Cass., 11 juni 1956, *Pas.*, 1956, I, 1098; *R.W.*, 1956-57, 1935; *R.G.A.R.*, 1957, nr. 5899).

De stelling dat het ereloon en de kosten van de advocaat voor de schuldeiser een schadepost uitmaken, die hij op de schuldenaar zou kunnen verhalen, wordt evenmin door de meeste rechters bijgetreden. Het hof van cassatie verwerpt deze stelling in de hiervoren geciteerde arresten van 11 april en 11 juni 1956. In beide gevallen betrof het een eis van de burgerlijke partij. In dezelfde zin besliste de rechtbank van eerste aanleg te Brussel op 3 februari 1959 dat het ereloon van de advocaat geen onderdeel vormt van de schade veroorzaakt door een ongeval (*Rb. Brussel*, 3 februari 1959, *R.G.A.R.*, 1961, nr. 6794). In een andere zin besliste de rechtbank van koophandel te Sint-Niklaas op 14 januari 1958 dat het ereloon en de kosten van de advocaat die voor de schuldeiser is opgetreden als schade voor deze laatste in rekening mogen worden gebracht (*Hrb. Sint-Niklaas*, 14 januari 1958, *R.G.A.R.*, 1958, nr. 6118).

II - OVERLEGGING AAN DE RECHTBANK VAN BRIEFWISSELING TUSSEN ADVOCATEN. — Geregeld rijzen moeilijkheden onder de advocaten betreffende de overlegging van tussen hen gevoerde briefwisseling aan de rechtbank.

Aldus besliste de tuchtraad van Antwerpen op 10 oktober 1955 dat de tussen advocaten gevoerde briefwisseling streng vertrouwelijk is en dus voor de rechter niet mag worden ingeroepen, noch aan de rechter overgelegd, tenzij afzender en geadresseerde het daarover van te voren en uitdrukkelijk eens zijn geworden. Deze regel is niet van toepassing, wanneer de per brief gevoerde onderhandelingen tot een formeel akkoord hebben geleid en evenmin wanneer een advocaat, op vraag van zijn cliënt, een niet-vertrouwelijke en officiële mededeling doet aan de tegenpartij, de niet-vertrouwelijke aard ervan uitdrukkelijk aangeeft en de geadresseerde de brief heeft ontvangen en als niet-vertrouwelijk aanvaard. De overlegging aan de rechtbank mag in deze gevallen alleen gebeuren met machtiging van de stafhouder.

In 1958 heeft de Conferentie van de Belgische Stafhouders het probleem van de overlegging van de briefwisseling besproken en een ontwerp tot regeling ervan goedgekeurd. De tuchtraad van Tongeren heeft deze tekst aangenomen in haar vergadering van 17 oktober 1958. De hoofdlijnen zijn de volgende :

1. De briefwisseling is vertrouwelijk;

2. De overlegging in rechte kan bij uitzondering door de stafhouder worden toegestaan;
3. De vermeldingen *niet-vertrouwelijk* of *officieel* veranderen niets aan de aard van de briefwisseling;
4. De briefwisseling tussen advocaten, die het bewijs van verbintenissen, akkoorden of berustingen bevat, door de advocaten als lasthebbers van hun cliënten aangegaan, is niet vertrouwelijk. Zelfs in dit geval oordeelt de stafhouder of de brieven aan de rechter mogen worden overgelegd.

In 1960 hebben verscheidene balies een ontwerp van reglement over dit onderwerp, opgesteld door de conferentie van de stafhouders, goedgekeurd (1). Als algemene regel wordt vooropgesteld dat de briefwisseling tussen advocaten vertrouwelijk is en dat er alleen met toestemming van de stafhouder gebruik van mag worden gemaakt. Als niet vertrouwelijk worden aangemerkt en mogen zonder toestemming van de stafhouder aan de rechter worden overgelegd :

- a) elke mededeling die, ingevolge het uitdrukkelijk akkoord van de advocaten, een akte van rechtspleging vervangt;
- b) elke mededeling, uitdrukkelijk, zonder voorbehoud en niet vertrouwelijk gedaan, ten verzoeken van een partij om er kennis van te geven aan een andere partij, op voorwaarde dat de geadresseerde ze heeft aangenomen als zijnde niet vertrouwelijk;
- c) elke mededeling, zelfs vertrouwelijk gedaan uit naam van een partij, wanneer ze bepaalde voorstellen behelst en deze onvoorwaardelijk uit naam van de andere partij worden aangenomen.

Aan de advocaten wordt aanbevolen zich schriftelijk te doen dekken door de cliënt, de *officiële* mededelingen bondig op te stellen, de *officiële* aard ervan te vermelden in de brief zelf en de nodige uitleg te verstrekken in een afzonderlijke brief.

In een laatste bepaling wordt een regeling getroffen voor de briefwisseling tussen advocaten die tot verschillende balies behoren. De bevoegdheid van de respectieve stafhouders en van de stafhouder van de balie bij de rechtbank waarvoor de zaak dient, wordt hierbij bepaald. Sedert de inwerkingtreding van dit reglement is de advocaat niet steeds meer verplicht om het advies van de stafhouder in te winnen.

(1) De tuchtraad van Brussel heeft het ontwerp aangenomen bij besluit van 21 en 28 juni 1960 (*J.T.*, 1961, 690), de tuchtraad van Gent bij besluit van 16 september 1960. De tuchtraad van Brugge heeft de tekst ervan overgenomen in het reglement van de raad van de orde en van de balie van 2 mei 1967 (art. 107-110). De tuchtraad van Antwerpen heeft zijn besluit van 10 oktober 1955 door het ontwerp van de Conferentie van de Stafhouders (d.d. 10 juni 1960) vervangen bij besluit van 17 mei 1965. De tuchtraad van Dinant heeft op 29 maart 1965 een principiële beslissing genomen, waarvan het eerste gedeelte de voornaamste bepalingen van het ontwerp overneemt. Enkele voorbeelden verduidelijken de regeling. In een tweede gedeelte worden richtlijnen verstrekt betreffende de mededeling van conclusies, processtukken, dossiers en pleitnota's (zie de tekst in *J.T.*, 1965, 304).

De tuchtraad van Kortrijk heeft op 11 februari 1960 een besluit genomen betreffende het overleggen in rechte van briefwisseling tussen advocaten, dat op een paar punten afwijkt van het ontwerp van de conferentie van de Stafhouders. De briefwisseling mag in rechte worden overgelegd met uitdrukkelijke toestemming van *degenen die ze voerden op het ogenblik van het samenstellen van de dossiers die na de debatten zullen neergelegd worden*. In geval van onenigheid zal de briefwisseling tussen advocaten enkel mogen overgelegd worden met voorafgaande bewilliging van de stafhouder. In het besluit worden enkele gevallen vermeld waarin de stafhouder in de regel dit verlot zal verlenen. Het zijn de gevallen waarin de advocaten, volgens het ontwerp van de Conferentie van de Stafhouders, de briefwisseling in rechte mogen overleggen zonder verlof van de stafhouder.

12 - ONVERENIGBAARHEID TUSSEN HET BEROEP VAN ADVOCaat EN DE TAak VAN BEHEERDER VAN EEN HANDELSVENNOOTSCHAP. — Sedert tientallen jaren is men het in de Belgische balies niet eens over de onverenigbaarheid tussen het beroep van advocaat en de taak van beheerder van een handelsvennootschap (zie hierover o.a. Des Cressonnières, J., *Décisions du conseil de l'ordre des avocats près la cour de Bruxelles*, Brussel, 1906, nr. 1051-1074, blz. 203-207; — Vermeylen, P., *Règles et usages*, Brussel, 1940, nr. 272-324, blz. 96-104).

De tuchtraad van Gent heeft op 4 februari 1955 besloten dat een advocaat niet afgevaardigd beheerder of zaakvoerder mag zijn.

Ais beheerder mag hij zich niet bezighouden met het dagelijks beheer. Een advocaat mag beheerder of commissaris van een naamloze vennootschap zijn, maar hij mag als zodanig niet actief optreden. Van zijn benoeming tot beheerder of commissaris dient de advocaat kennis te geven aan de stafhouder. Een advocaat die beheerder of commissaris van een naamloze vennootschap is, mag voor deze vennootschap niet pleiten, noch als advocaat de vennootschap vertegenwoordigen.

Door de tuchtraad van Antwerpen is op 10 oktober 1955, in navolging van de tuchtraad van Brussel (10-14 juni 1955), een meer gedetailleerde regeling getroffen. Alleen de advocaten die sedert ten minste tien jaar op het tableau zijn ingeschreven mogen een mandaat van beheerder of van commissaris in een handelsvennootschap aanvaarden, met uitsluiting van het ambt van afgevaardigd beheerder, beheerder-directeur of beheerder-zaakvoerder, voor zover de uitoefening van het mandaat verenigbaar is met de beroepspllichten van de advocaat. Niet meer dan drie mandaten mogen tegelijkertijd worden waargenomen. Vóór de aanvaarding van het mandaat, dienen de advocaten aan de stafhouder schriftelijk kennis te geven van het hun gedane aanbod, en hem een exemplaar van de statuten en eventueel van de laatste drie balansen van de vennootschap te bezorgen. De taak mag niet worden aanvaard zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de stafhouder. De raad van de Orde kan afwijkingen toestaan van het anciënniteitsvereiste en van de beperking van het aantal mandaten.

Een advocaat die beheerder of commissaris van een vennootschap is, mag voor deze vennootschap niet pleiten of in rechte optreden. Bij besluit van 7 mei 1956 is hieraan toegevoegd dat de bedoelde advocaat ook niet mag pleiten tegen de vennootschap of zich hierbij laten vervangen door een medewerker of een stagiair.

Het besluit van 18 februari 1958 van de tuchtraad van Brussel stemt bijna woordelijk overeen met zijn vroeger besluit van 10-14 juni 1955.

De Brusselse raad vereist van de kandidaat slechts dat hij sedert ten minste vijf jaar op het tableau zou zijn ingeschreven. In de Brusselse balie bestaat een *Commissie voor vennootschappen*, die de dossiers in dit verband onderzoekt en de raad van advies dient. De raad kan, na onderzoek en advies van de commissie, aan een advocaat verbieden een taak van beheerder te aanvaarden of verder waar te nemen. De tuchtraad van Brussel heeft verscheidene malen afwijkingen van het anciënniteitsvereiste en van de beperking van het aantal mandaten toegestaan op grond van de reglementen van 10-14 juni 1955 en van 18 februari 1958 (besluiten van 15 oktober 1957 (vennootschap met liefdadig doel), 7 januari 1958 (coöperatieve vennootschap), 15 februari 1966 (vertegenwoordiging van belangrijke familiale belangen).

13 - DE TITEL VAN ERE-ADVOCAAT. — Sedert de wet van 30 augustus 1913 is de tuchtraad bevoegd om de titel van ere-advocaat te verlenen aan doctors in de rechten, die de eed hebben afgelegd en niet zijn ingeschreven op het tableau van de advocaten of op de lijst van de stagiars. Bij gebreke van nadere bepaling van de vereisten in de wet en in het koninklijk besluit van 20 oktober 1913 (gewijzigd bij het K.B. van 15 februari 1926), hebben de tuchtraden zelf in deze leemte moeten voorzien. Aldus bepaalt art. 25 van het huishoudelijk reglement van de balie van Kortrijk d.d. 3 juli 1931 : "deze titel zal slechts verleend worden aan deze advocaten die gedurende ten minste tien jaar, buiten de stageperiode, op voorname wijze het beroep aan de balie van Kortrijk uitgeoefend hebben." De tuchtraad van Luik heeft bij besluit van 26 maart 1935 een *règlement sur l'honorariat* uitgevaardigd, waarbij o.m. als vereiste is gesteld dat de kandidaat gedurende ten minste tien jaar het beroep van advocaat in het arrondissement Luik heeft uitgeoefend. Bovendien moeten de ere-advocaten in het arrondissement verblijven (*La tradition de Liège*, Luik, 1948, blz. 100-102). Op de vergadering van de Belgische Stafhouders te Brussel op 17 maart 1956 is met eenparigheid van stemmen voorgesteld dat alle balies de bepalingen ter zake van het alsdan geldende huishoudelijk reglement van de Brusselse balie zouden overnemen. Hierin wordt onder meer bepaald dat de titel enkel kan toegekend worden na tien jaar daadwerkelijke en eervolle praktijk, buiten het geval van aanzienlijke diensten aan de balie bewezen.

De kandidaat moet zich verbinden geen handelingen te verrichten die met de uitoefening van het beroep van advocaat verband houden, de titel van advocaat niet te voeren, de titel van ere-advocaat op zijn woning niet aan te brengen, er geen gebruik van te maken ter gelegenheid van een met

winstbejag uitgeoefende bedrijvigheid, niet als zaakwaarnemer op te treden en de door de raad van de Orde vastgestelde bijdrage te betalen.

De tuchtraad van Tongeren heeft zich reeds op 20 april 1956 bij het besluit van de stadhouders aangesloten.

De tuchtraad van Antwerpen volgde op 7 mei 1956, maar verwierp het minimum van tien jaar inschrijving op het tableau. De raad had een dergelijk voorschrift bij besluit van 18 december 1941 opgeheven en wenste in 1956 daar niet op terug te komen.

De tuchtraad van Bergen heeft de Brusselse tekst niet overgenomen in het nieuwe reglement van 5 april 1963 (art. 87-91). Hierin wordt evenmin een minimum anciënniteit als vereiste gesteld. Alhoewel de geest van de bepalingen ongeveer dezelfde is, wijkt de redactie volledig af van de Brusselse tekst. De tuchtraad van Brussel heeft de tekst van het oude art. 34, met enkele lichte wijzigingen, als art. 37 opgenomen in het nieuwe reglement van 6 maart 1966. In het nieuwe reglement van de balie van Brugge van 2 mei 1967 (art. 24-27) wordt de Brusselse tekst in grote mate overgenomen, maar de minimum tijd van inschrijving op het tableau is op twintig jaar gesteld (art. 24).

Uit deze voorbeelden blijkt dat sedert 1956 een ernstige poging is gedaan om de regels in verband met de titel van ere-advocaat op eenvormige wijze vast te stellen, maar dat de poging gedeeltelijk is mislukt. Een zekere eenvormigheid zal worden verwezenlijkt bij de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek, dat in art. 436 bepaalt dat de raad van de Orde doctors in de rechten die ten minste tien jaar op het tableau van de Orde ingeschreven zijn geweest en het beroep van advocaat niet meer uitoefenen, kan machtigen om de titel van ere-advocaat te voeren.

14 - HET GERECHTELIJK WETBOEK EN DE BALIE. — Op 31 oktober 1967 verscheen het Gerechtelijk Wetboek in het Staatsblad. In het derde boek van het tweede deel (Rechterlijke Organisatie) wordt gehandeld over de balie (art. 428-508). De tekst van de bestaande wetten en koninklijke besluiten en in het bijzonder van het Decreet van 14 december 1810 is hierin verwerkt. Tevens is in een grote mate rekening gehouden met de rechtspraak en de gebruiken.

Enkele belangrijke innovaties in verband met de uitoefening van het beroep dienen te worden aangestipt. De advocaten bekomen in principe het monopolie van het pleidooi (beperking in art. 728). Zij verschijnen als gevolmachtigden van partijen, zonder dat zij van enige volmacht moeten doen blijken (art. 430). Het *pactum de quota litis* blijft verboden, maar het abonnement wordt impliciet goedgekeurd (art. 459). Het verbod voor de advocaat om zijn tussenkomst vóór het pleidooi door zijn cliënt te doen erkennen, vervalt. Hij zal voortaan niet alleen een voorschot voor allerlei kosten, maar ook een voorschot voor ereloon mogen vragen.

Ook op het stuk van de organisatie van de orde van advocaten worden enkele grondige wijzigingen aangebracht. Naar Nederlands voorbeeld wordt een Nationale Orde van advocaten opgericht. De organen ervan zijn

de algemene raad, de deken, de vice-deken en de twee secretarissen (art. 489).

De algemene raad is samengesteld uit de stafhouders van de balies of hun plaatsvervangers (art. 490). De algemene raad is belast met het vaststellen van een nationaal reglement in verband met het beroep van advocaat (art. 494). Zulks zal geschieden *met het oog op de betrekkingen tussen de leden van de onderscheiden balies*. Door deze bepaling wordt aan de tuchtraden een deel van hun bevoegdheid ontnomen. Dit is de tol die moet worden betaald ter verwezenlijking van de eenheid in de regeling van het beroep. De besluiten van de algemene raad kunnen alleen met een grote meerderheid worden genomen : „Iedere beslissing moet de meerderheid der stemmen krijgen die de balies vertegenwoordigen die respectievelijk behoren tot het Franse en Nederlandse taalgebied. De meerderheid van stemmen moet bovendien twee derde van alle advocaten van het Rijk vertegenwoordigen” (art. 498). De wens van de wetgever is blijkbaar dat de besluiten bijna met eenparigheid van stemmen zouden worden genomen.

De oprichting van tuchtraden van beroep is eveneens een belangrijke hervorming. Zij treden in de plaats van de hoven van beroep, wat de tuchtrechtelijke bevoegdheid in tweede aanleg betreft. Er is een tuchtraad van beroep in de zetel van ieder hof van beroep (art. 472). De tuchtraad van beroep bestaat uit een voorzitter (de eerste voorzitter van het hof van beroep of een kamervoorzitter), vier assessoren (advocaten uit het rechtsgebied) en een secretaris. Het openbaar ministerie wordt waargenomen door de procureur-generaal of een lid van het parket-generaal (art. 473). De bevoegdheid van de tuchtraad van beroep is ongeveer dezelfde als die van het hof van beroep in tuchtzaken. Voortaan kunnen zowel de advocaat als de procureur-generaal hoger beroep instellen tegen alle beslissingen houdende veroordeling of vrijspraak (art. 468). Over de inschrijving op het tableau en voor de stage, evenals over de wederinschrijving, oordeelt de raad van de Orde, zonder hoger beroep (art. 432 en 471). De regel dat de raad van de Orde meester is over het tableau en de lijst van de stagiairs, is uitdrukkelijk in art. 432 opgenomen (1).

(1) Het hof van beroep te Brussel verklaarde het hoger beroep ontvankelijk in een arrest van 8 februari 1843 (samenvatting van pleidooi en arrest : *B.J.*, 1843, 256 en 338). DUCHAINE, G. en PICARD, E. traden dit standpunt bij (*Manuel pratique de la profession d'avocat*, Parijs-Brussel, 1869, nr. 91, blz. 121-122). Sedertdien is de rechtspraak in tegenovergestelde zin gevestigd.

In Frankrijk is de evolutie andersom verlopen : in de eerste helft van de XIXde eeuw aanvaardde de Franse rechtspraak de geldigheid van de spreuk : *L'Ordre est maître de son tableau*. Een arrest van 15 februari 1864 van het Franse hof van cassatie luidde een andere rechtspraak in. Het recht van hoger beroep werd algemeen erkend door de rechtspraak en uitdrukkelijk bekrachtigd door art. 17 van het Decreet van 20 juni 1920 en door art. 17 van het Decreet van 10 april 1954 (APPLETON, J., *Traité de la profession d'avocat*, 2de druk, Paris, 1928, nr. 129, blz. 252-256 ; — CREMIEU, L., *Traité de la profession d'avocat*, 2de druk, Paris, 1954, nr. 98, blz. 97-99, en : *Supplément, Les nouveaux statuts du barreau français*, Paris, 1955). De Franse regeling lijkt ons verkieslijk om alle mogelijke misbruiken te voorkomen.